

Samenhang algemene vorming 2de graad A-finaliteit

Disclaimer

De minimumdoelen die zijn opgenomen in dit leerplan, zijn onder voorbehoud van goedkeuring door het Vlaams Parlement.

1 Organisatiemodellen

Onderstaande modellen bieden de school een aantal mogelijkheden om leerplannen en leerplandoelen te organiseren. Ze vervangen dus de leerplannen niet. De inhoud van de vorming wordt aangegeven door de krachtlijnen, doelen en wenken van de leerplannen. De organisatiemodellen zeggen enkel iets over de vorm waarin de vorming georganiseerd wordt.

1.1 Organisatiemodel 1: zes vakken voor algemene vorming

In dit organisatiemodel bieden de vakken van de leerplannen het model voor opbouw en organisatie van het schoolcurriculum.

De zes leerplannen van de algemene vorming (Engels of Frans, Godsdienst, Lichamelijke opvoeding, Maatschappelijke vorming, Nederlands, Wiskunde) worden als afzonderlijke eenheden aangeboden. Dit betekent niet dat samenhang tussen leerplannen/vakken niet belangrijk is. Linken met andere vakken worden bij leerplandoelen van de afzonderlijke leerplannen aangegeven. Ook linken met het gemeenschappelijk leerplan worden vermeld bij de leerplandoelen van alle vakken.

1.2 Organisatiemodel 2: volledig geïntegreerde algemene vorming

De leerplandoelen van de verschillende leerplannen worden gegroepeerd in zeventien bouwstenen van het curriculum algemene vorming. Die bouwstenen brengen doelen van vakleerplannen en het gemeenschappelijk leerplan samen.

De zeventien bouwstenen worden in de digitale leerplantool opgenomen als voorgestructureerde doelenkaders.

- De bouwstenen zijn bedoeld als basisordening die de school kan gebruiken om eigen didactische, inhoudelijke en organisatorische keuzes te maken. Ze vormen een ‘frame’ en geen afgewerkt product. De bouwstenen zijn geen thema’s of projecten. Het lerarenteam kan naar eigen inzicht de bouwstenen verder inkleuren, concretiseren, opsplitsen, samenbrengen.
- Een aantal bouwstenen (1, 2, 3, 9, 10, 11, 17) schraagt continu het leerproces van leerlingen. Die bouwstenen functioneren optimaal als rode draden waar leerlingen op permanente basis aan werken. Zij kunnen afzonderlijk en/of geïntegreerd in het schoolcurriculum opgenomen worden.

- Alle doelen van de vakleerplannen Nederlands, Maatschappelijke vorming, ~~Natuurwetenschappen~~ en Wiskunde werden in bouwstenen ondergebracht, sommige komen meer dan een keer aan bod. Doelen van de vakken Engels en Frans werden dus ook verbonden met de bouwsteen, maar kunnen nog altijd in een afzonderlijk vak (zoals in organisatiemodel 1) gerealiseerd worden. In het document werden ze in grijze kleur opgenomen.
- Alle doelen van het gemeenschappelijk leerplan werden toegevoegd aan de bouwstenen. De doelen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan worden daarenboven door heel het lerarenteam en in beleidscontext gerealiseerd. Dat doelen verbonden worden aan vakken versterkt enkel de realisatie ervan.
- Verwante doelen van het vak Godsdienst en het vak Lichamelijke opvoeding worden toegevoegd ter informatie en om samenwerking te faciliteren, maar het vak Godsdienst en het vak LO blijven aparte vakken. In het document werden ze in grijze kleur opgenomen.
- Indien een lerarenteam dat zinvol vindt, kan ze ook doelen uit de specifieke leerplannen van de beroepsgerichte vorming met de bouwstenen verbinden. Die verbinding versterkt de integratie tussen algemene en specifieke vorming. Daarbij moeten zowel de doelen van de algemene vorming als van de beroepsgerichte vorming gerealiseerd worden.

1.3. Organisatiemodel 3: twee clusters algemene vorming

Ook dit organisatiemodel vertrekt van alle leerplandoelen van de leerplannen ingedeeld in bouwstenen en groepeert die in twee clusters. De aandachtspunten en verduidelijkingen bij model 3 gelden ook voor model 2.

Cluster 1: Taal, communicatie en cultuur (bouwstenen 1 tot en met 8)

Generiek doel: De leerlingen worden relationeel sterke, creatieve en taalvaardige cultuurparticipanten en geïnspireerde burgers. Dit kan door het verwerven van historische, ruimtelijke, artistiek-culturele en talige inzichten en vaardigheden, aangeboden binnen betekenisvolle contexten.

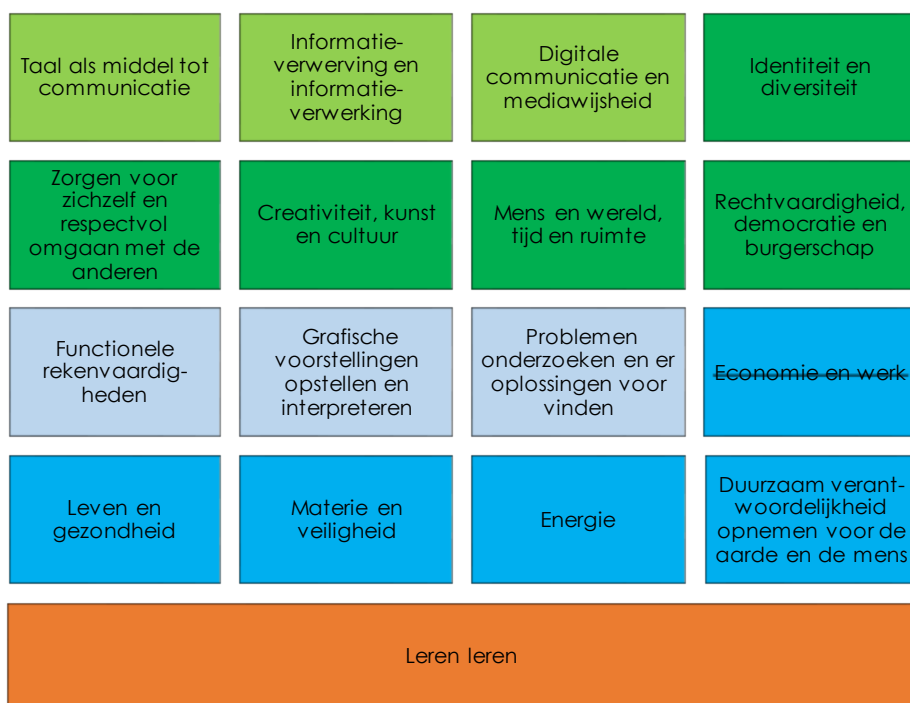
Cluster 2: Wetenschappen, economie en samenleving (bouwstenen 9 tot en met 16)

Generiek doel: De leerlingen worden weerbare, bewuste en kritische participanten binnen de complexer wordende informatie- en consumptiemaatschappij. Dit kan door het verwerven van wetenschappelijke, wiskundige en technische en economische inzichten en vaardigheden, die aangeboden worden binnen betekenisvolle contexten.

Clusteroverstijgende bouwsteen (bouwsteen 17 'leren leren') - de bouwsteen wordt in beide clusters geïmplementeerd.

Generiek doel: De leerlingen ontdekken waar hun interesses liggen en krijgen zicht op eigen mogelijkheden en beperkingen. Ze leren het leren in handen nemen en de effectiviteit ervan te verhogen. Ze werken aan motivatie en leerhouding. Ze verweven eigenaarschap van de eigen onderwijsloopbaan en van de keuzes en de beroepskeuzes die ze zullen maken.

Legende bij de figuur:

- Groen: bouwstenen van cluster 1
- Blauw: bouwstenen van cluster 2
- Bruin: clusteroverstijgende bouwsteen
- Licht: overstijgende bouwstenen (rode draad)
- Donker: thematisch/inhoudelijk geordende bouwstenen

2 Bouwstenen van de organisatie modellen

1. Taal als middel tot communicatie

De leerlingen gebruiken taal om te communiceren en om te participeren aan samenleving en cultuur. Daartoe verwerven ze kennis en inzicht in de Nederlandse (en andere) taal en leren ze de taal op een correcte manier gebruiken.

2 ^{de} graad
Nederlands
LPD 1 *De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor taal via cultuur, luisteren, kijken, lezen, spreken, schrijven en interactie

LPD 2 *De leerlingen tonen bereidheid en durf om met taal aan de slag te gaan
LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp, de globale inhoud, de hoofdgedachte en de hoofdpunten van geschreven en gesproken bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
LPD 4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
LPD 5 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid in geschreven en gesproken teksten met deze kenmerken. Naar GFL
LPD 6 De leerlingen produceren mondelinge en schriftelijke teksten spreken en schrijven doelgericht (minimumvereisten).
LPD 8 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit creatief uit met taal.
LPD 9 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (tekstkenmerken en minimumvereisten).
LPD 10 + De leerlingen beargumenteren mondeling een eigen mening.
LPD 14 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel om doelgericht te communiceren. passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
LPD 15 De leerlingen passen inzicht in taalsysteem toe gebruiken regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem bij informatieverwerking en ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.-Afbakening: Aspecten van het taalsysteem: woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein)
LPD 16 De leerlingen gebruiken nieuwverworven frequente woorden, woordgroepen en eenvoudig figuurlijk taalgebruik bij informatieverwerking en in functie van doelgerichte communicatie. zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen (tekstkenmerken en minimumvereisten).
LPD 17 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in bij ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. , ook bij falende communicatie.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 16 De leerlingen gebruiken doelgericht courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen om digitaal te communiceren.
LPD 22 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
LPD 25 De leerlingen gebruiken schooltaal en vaktaal.
LPD 26 De leerlingen gebruiken schooltaal en vaktaal in functie van het leerproces.
Engels of Frans
LPD 1 *De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor het gebruiken van taal via cultuur, luisteren, lezen, spreken, schrijven en interactie.
LPD 2 *De leerlingen tonen bereidheid en durf om te communiceren.
LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte van geschreven en gesproken bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
LPD 4 De leerlingen halen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.
LPD 5 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht (minimumvereisten) verwoorden mondeling en schriftelijk boodschappen, feiten, gevoelens en meningen (minimumvereisten) met behulp van aangereikte zinnen, sleutelwoorden of op basis van een voorbeeld of modellen.
LPD 6 De leerlingen nemen actief doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (tekstkenmerken en minimumvereisten).
LPD 9 De leerlingen gebruiken bij communicatie transparante woorden, vertrouwde woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer elementair repertoire. zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (kenmerken en minimumvereisten)
LPD 10 De leerlingen maken bij het communiceren gebruik van taalhandelingen.
LPD 11 De leerlingen gebruiken deze kenniselementen voor doelgerichte communicatie. zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
LPD 12 De leerlingen communiceren doelgericht: ze houden rekening met het beoogde doel, het doelpubliek, het gebruikte kanaal, de context en beleefdheidsconventies.

LPD 13 De leerlingen zetten <i>doelgericht</i> strategieën in met het oog op <i>doelgerichte communicatie, ook bij falende communicatie, ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.</i>
Engels of Frans
LPD 1 *De leerlingen beleven plezier aan en zijn gemotiveerd voor het gebruiken van taal via cultuur, luisteren, lezen, spreken, schrijven en interactie.
LPD 2 *De leerlingen tonen bereidheid en durf om te communiceren.
LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte van geschreven en gesproken bij het <i>doelgericht lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 4 De leerlingen halen <i>selecteren</i> relevante informatie in geschreven en gesproken teksten bij het <i>lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 5 De leerlingen <i>spreken en schrijven doelgericht (minimumvereisten)</i> verwoorden mondeling en schriftelijk boodschappen, feiten, gevoelens en meningen (minimumvereisten) met behulp van <i>aangereikte zinnen, sleutelwoorden of op basis van een voorbeeld of modellen.</i>
LPD 6 De leerlingen nemen actief <i>doelgericht</i> deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (tekstkenmerken en minimumvereisten).
LPD 9 De leerlingen gebruiken bij communicatie <i>transparante woorden, vertrouwde woorden, de meest frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een zeer elementair repertoire, zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen. (kenmerken en minimumvereisten)</i>
LPD 10 De leerlingen maken bij het communiceren gebruik van taalhandelingen.
LPD 11 De leerlingen gebruiken deze kenniselementen voor <i>doelgerichte communicatie, zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</i>
LPD 12 De leerlingen communiceren <i>doelgericht: ze houden rekening met het beoogde doel, het doelpubliek, het gebruikte kanaal, de context en beleefdheidsconventies.</i>
LPD 13 De leerlingen zetten <i>doelgericht</i> strategieën in met het oog op <i>doelgerichte communicatie, ook bij falende communicatie, ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.</i>

2. Informatieverwerving en informatieverwerking

De leerlingen verwerven en verwerken op een correcte en kritische manier informatie om er mee aan de slag te gaan.

2de graad
Nederlands
LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp, ~~de globale inhoud,~~ de hoofdgedachte en de hoofdpunten van geschreven en gesproken bij het <i>doelgericht lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken bij het <i>lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 5 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid in geschreven en gesproken teksten met deze kenmerken. Naar GFL
LPD 7 De leerlingen nemen geraadpleegde bronnen op in een bibliografie.
LPD 14 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel om <i>doelgericht te communiceren. passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</i>
LPD 15 De leerlingen <i>passen inzicht in taalsysteem toe</i> -gebruiken regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem bij informatieverwerking en ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.-Afbakening: Aspecten van het taalsysteem: woorden (morfologisch domein), zinnen (syntactisch domein), betekenissen (semantisch domein), spelling en interpunctie (orthografisch domein)
LPD 16 De leerlingen -gebruiken nieuwverworven frequente woorden, woordgroepen en eenvoudig figuurlijk taalgebruik bij informatieverwerking en in functie van <i>doelgerichte</i>

communicatie. zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen (tekstkenmerken en minimumvereisten).
LPD 17 De leerlingen zetten <i>doelgericht</i> strategieën in ~~bij~~ <i>ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.</i> ~~, ook bij falende communicatie.~~
Mavo
LPD 13 De leerlingen vergelijken ~~aangereikte historische bronnen over eenzelfde plaats, gebeurtenis of persoon~~ <i>historisch fenomeen met aandacht voor betrouwbaarheid.</i>
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 17 De leerlingen gebruiken <i>doelgericht</i> courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen om digitale inhouden te creëren.
LPD 18 De leerlingen gebruiken <i>doelgericht</i> courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen om digitale inhouden te beheren.
LPD 21 De leerlingen zoeken <i>doelgericht</i> informatie in diverse bronnen.
LPD 22 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
LPD 23 De leerlingen verwerken informatie op een <i>kritische en systematische</i> manier.
LPD 24 De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten.
LPD 18 De leerlingen hanteren een geschikte zoekstrategie om bronnen te selecteren en binnen die bronnen informatie op te zoeken.
LPD 19 De leerlingen beoordelen geselecteerde bronnen op bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.
LPD 20 De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten.
LPD 21 De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten om zich doelgericht te informeren en daarover te communiceren.
LPD 23 De leerlingen verwerken informatie.
LPD 24 De leerlingen presenteren informatie.
LPD 25 De leerlingen bewaren en beheren de verwerkte informatie.
Gemeenschappelijk leerplan ICT naar GFL
LPD 3 De leerlingen gebruiken <i>doelgericht</i> en adequaat standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en online en offline toepassingen om digitale inhouden te beheren.
LPD 4 De leerlingen gebruiken <i>doelgericht</i> en adequaat standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om digitale teksten te creëren.
LPD 5 De leerlingen gebruiken <i>doelgericht</i> en adequaat standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur toepassingen om digitale presentaties te creëren.
LPD 9 (optioneel) De leerlingen gebruiken <i>doelgericht</i> en adequaat standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om digitale rekenbladen te creëren
LPD 10 (optioneel) De leerlingen gebruiken <i>doelgericht</i> en adequaat standaardfunctionaliteiten van digitale infrastructuur en toepassingen om multimediatekstbestanden te creëren.
Engels of Frans
LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte van geschreven en gesproken <i>bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 4 De leerlingen halen <i>selecteren</i> relevante informatie in geschreven en gesproken teksten <i>bij het lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 11 De leerlingen gebruiken deze kenniselementen voor <i>doelgerichte</i> communicatie. <i>zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</i>
LPD 12 De leerlingen communiceren <i>doelgericht</i> : ze houden rekening met het beoogde doel, het doelpubliek, het gebruikte kanaal, de context en beleefdheidsconventies.
LPD 13 De leerlingen zetten <i>doelgericht</i> strategieën in <i>met het oog op doelgerichte communicatie, ook bij falende communicatie. ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.</i>
Engels of Frans
LPD 3 De leerlingen bepalen het onderwerp en de hoofdgedachte van geschreven en gesproken <i>bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 4 De leerlingen halen <i>selecteren</i> relevante informatie in geschreven en gesproken teksten <i>bij het lezen en beluisteren van teksten</i> met deze kenmerken.
LPD 11 De leerlingen gebruiken deze kenniselementen voor <i>doelgerichte</i> communicatie. <i>zetten aspecten van het taalsysteem in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.</i>

LPD 12 De leerlingen communiceren doelgericht: ze houden rekening met het beoogde doel, het doelpubliek, het gebruikte kanaal, de context en beleefdheidsconventies.
LPD 13 De leerlingen zetten <i>doelgericht</i> strategieën in met het oog op doelgerichte communicatie, ook bij falende communicatie, ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

3. Digitale communicatie en mediawijsheid

De leerlingen communiceren via digitale media op een correcte wijze en gaan kritisch en verstandig om met media en internet.

2 ^{de} graad
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 16 De leerlingen gebruiken doelgericht courante functionaliteiten van vergelijkbare toepassingen om digitaal te communiceren.
LPD 19 De leerlingen respecteren ethische, sociale en legale regels in hun omgang met digitale technologie.
LPD 20 De leerlingen analyseren de impact van digitale systemen op de maatschappij vanuit principes van computationeel denken.
LPD 15 De leerlingen gebruiken media op een juridisch en ethisch correcte manier wat betreft privacy-regels, auteursrecht en portretrecht.
LPD 16 De leerlingen beoordelen de mogelijkheden en risico's van hun eigen en andermans gebruik van media en internet.
Gemeenschappelijk leerplan ICT naar GFL
LPD 1 De leerlingen lichten toe hoe bouwstenen van digitale systemen zich tot elkaar verhouden en op elkaar inwerken.
LPD 2 De leerlingen tonen zelfvertrouwen bij het verkennen en gebruiken van digitale infrastructuur en toepassingen.
LPD 6 De leerlingen maken gebruik van digitale infrastructuur en toepassingen om digitaal te communiceren, te delen, samen te werken en te participeren aan initiatieven.
LPD 7 De leerlingen configureren infrastructuur en toepassingen.
LPD 8 De leerlingen transfereren de aangeleerde standaardfunctionaliteiten van een toepassing naar een andere toepassing.

4. Identiteit en diversiteit

De leerlingen leren wie ze zijn en begrijpen dat een identiteit meervoudig en complex is. Ze begrijpen dat identiteit en respect voor diversiteit en een diverse samenleving samengaan.

2 ^{de} graad
Nederlands
LPD 12 *De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.
LPD 13 De leerlingen illustreren de relatie tussen taal en identiteitsvorming. <i>geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.</i>
Mavo
LPD 1 De leerlingen lichten toe dat identiteit een complex samenspel is van persoonlijke identiteit en groepsidentiteiten waartoe je behoort. Naar GFL
LPD 2 De leerlingen vergelijken eigenschappen van verschillende vormen van samenleven met aandacht voor de voordelen en uitdagingen ervan voor een superdiverse samenleving. Naar GFL
LPD 3 De leerlingen passen vaardigheden toe om respectvol en gastvrij met individuen en groepen om te gaan in een diverse samenleving met aandacht voor: <ul style="list-style-type: none"> o gemeenschappelijke afspraken; o het constructief omgaan met conflictsituaties. Naar GFL
LPD 4 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om met vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk om te gaan.
LPD 5 De leerlingen lichten vormen van onverdraagzaamheid, racisme en discriminatie en de gevolgen ervan toe aan de hand van historische en actuele voorbeelden.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 40 *De leerlingen gaan op een respectvolle manier om met afspraken en regels

LPD 2+ De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie en zingeving.
LPD 3 De leerlingen reflecteren over de eigen identiteit.
LPD 4 De leerlingen gaan in dialoog over het relationele, dynamische en meervoudige karakter van identiteit.
LPD 5 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven.
LPD 6 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie met respect voor elkaars grenzen.
LPD 19 De leerlingen respecteren ethische, sociale en legale regels in hun omgang met digitale technologie.
LPD 10.3 + De leerlingen dialogeren open met andere leerlingen over levensbeschouwing.
LPD 43 *De leerlingen hebben aandacht voor wat hen beweegt en hun leven zin geeft.
Engels of Frans
LPD 7 De leerlingen tonen interesse in culturele contexten met het Engels of Frans als officiële taal.
LPD 7 Bis De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Frans wordt gesproken.
Engels of Frans
LPD 7 De leerlingen tonen interesse in culturele contexten met het Engels of Frans als officiële taal.
LPD 7 Bis De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Engels wordt gesproken.
Godsdienst
LPD PV 1 De leerlingen lichten de begrippen zelfbeeld en imago toe.
LPD PV 2 De leerlingen relateren zelfbeeld en imago.
LPD PV 3 De leerlingen concretiseren meervoudige identiteit.
LPD PV 4 De leerlingen verhelderen de wisselwerking tussen persoonsvorming en het toebehoren aan een groep: (Geloofs)gemeenschap.

5. Zorgen voor zichzelf en respectvol omgaan met de anderen

De leerlingen leren hoe ze zorg kunnen dragen voor zichzelf en respectvol omgaan met anderen. Ze begrijpen dat ze zich als persoon verder kunnen ontwikkelen en leren daarbij de eigen grenzen en die van anderen te bewaken.

2de graad
Nederlands
LPD 2 *De leerlingen tonen bereidheid en durf om met taal aan de slag te gaan.
LPD 6 De leerlingen produceren mondelinge en schriftelijke teksten spreken en schrijven doelgericht (minimumvereisten).
LPD 8 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit creatief uit met taal.
LPD 9 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (tekstkenmerken en minimumvereisten).
LPD 10 + De leerlingen beargumenteren mondeling een eigen mening.
LPD 12 *De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.
LPD 14 De leerlingen gebruiken kenmerken, mogelijkheden en principes van het Standaardnederlands als communicatiemiddel om doelgericht te communiceren. passen inzicht in taalgebruik toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
LPD 17 De leerlingen zetten doelgericht strategieën in bij ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen. , ook bij falende communicatie.
Mavo
LPD 9 De leerlingen gaan de relationele en seksuele integriteit in concrete situaties na.
LPD 10 De leerlingen analyseren aan de hand van concrete situaties verschillende weerbare reacties op handelingen die in strijd zijn met de seksuele gezondheid en integriteit.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 1 + De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.
LPD 6 De leerlingen gaan respectvol en constructief met anderen in interactie met respect voor elkaars grenzen.

LPD 1 *De leerlingen ervaren de klas en de school als een plaats waar ze volop kansen krijgen om zich te ontwikkelen als leerling en als persoon.
LPD 2 *De leerlingen zijn zich bewust van hun gevoelens en leren deze herkennen en benoemen.
LPD 3 *De leerlingen vragen indien nodig ondersteuning en hulp bij persoonlijke problemen en voor problemen met anderen.
LPD 4 De leerlingen weten waar en waarvoor ze hulp en begeleiding kunnen zoeken.
LPD 5 *De leerlingen gaan op een respectvolle en zorgzame manier met elkaar om door sociaal vaardig te worden en elkaar feedback te geven.
LPD 6 De leerlingen dragen zorg voor de fysieke en mentale grenzen van zichzelf en van anderen.
LPD 7 *De leerlingen gaan integer en respectvol om met de eigen gevoelens en met de gevoelens van anderen.
LPD 8 *De leerlingen trachten samen te werken om samen doelen te bereiken en bij te dragen tot een gezamenlijk resultaat.
LPD 9 *De leerlingen nemen hun verantwoordelijkheid op om pest- en uitsluitingsgedrag te voorkomen en ertegen te reageren.
LPD *10 De leerlingen zijn bereid hun mening over zichzelf, de anderen en de samenleving bij te sturen.
LPD 38 De leerlingen verplaatsen zich veilig als voetganger en fietser bij schoolse activiteiten. Zij kennen de verkeersregels en hebben oog voor risicofactoren.
LPD 41 *De leerlingen maken verantwoorde en onderbouwde ethische keuzes.
Godsdienst
LPD Ont 2 De leerlingen analyseren wat ontmoetingen waardevol kan maken.
LPD Ont 3 De leerlingen verhelderen aan de hand van verhalen en getuigenissen het belang van ontmoetingen.
LPD Ont 4 De leerlingen concretiseren aan de hand van getuigenissen en (Bijbel)verhalen geloven als ontmoeten.
Lichamelijke opvoeding
LPD 13 De leerlingen hanteren omgangsvormen zoals luisteren, aanmoedigen, overleggen, afspraken maken, samenwerken en keuzes maken bij het uitvoeren van verschillende rollen.
LPD 14 De leerlingen helpen medeleerlingen in verschillende bewegingsdomeinen (ondersteunende rol).
LPD 15 De leerlingen geven en ontvangen feedback in verschillende bewegingsdomeinen (ondersteunende rol).
LPD 16 De leerlingen nemen leiding en aanvaarden leiding in verschillende bewegingsdomeinen (ondersteunende rol).
LPD 17 De leerlingen hanteren bij het uitvoeren van verschillende rollen principes van fairplay, teamspirit, verantwoord en veilig gedrag en gaan positief om met winst en verlies.

6. Creativiteit, kunst en cultuur

De leerlingen participeren aan cultuur en kunst en creëren eigen artistiek werk vanuit hun verbeelding.

2 ^{de} graad
Nederlands
LPD 8 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit creatief uit met taal.
LPD 11 De leerlingen verwoorden hun gedachten, gevoelens en beleving bij het lezen, beluisteren en bekijken van verschillende soorten de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.
Mavo
LPD 14 De leerlingen leggen aan de hand van eenvoudige voorbeelden uit dat mensen een andere betekenis kunnen geven aan historische personen, gebeurtenissen of plaatsen fenomenen.
LPD 28 De leerlingen drukken de eigen interesse voor kunst- en cultuuruitingen uit.
LPD 29 *De leerlingen tonen interesse voor elkaars kunst- en cultuuruitingen.
LPD 30 De leerlingen tonen aan dat ze onderwerp en bedoeling van kunst- en cultuuruitingen op verschillende manieren kunnen waarnemen en interpreteren. Naar GFL

LPD 31 De leerlingen analyseren hoe onderwerp, bedoeling en vormgeving elkaar onderling beïnvloeden in kunst- en cultuuruitingen. Naar GFL
LPD 32 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit hun verbeelding. Naar GFL
LPD 33 De leerlingen drukken uit hoe kunst- en cultuuruitingen hun gedachten, gevoelens en gedrag beïnvloeden. Naar GFL
LPD 34 De leerlingen drukken hun waardering voor vormgeving en inhoud van kunst- en cultuuruitingen uit.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 10 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
LPD 11 De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin die voorkomen.
LPD 12 De leerlingen reflecteren over de eigen beleving bij uiteenlopende kunst- en cultuuruitingen.
LPD 13 De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.
LPD 14 De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces vanuit verbeelding.
LPD 17 De leerlingen doorlopen een creatief denkproces waarbij ze een zelfgekozen idee stapsgewijs en volgens een vaste systematiek uitwerken.
LPD *39 De leerlingen hebben aandacht voor de waarde van kunst en cultuur binnen hun persoonlijke ontwikkeling.
Engels of Frans
LPD 8 De leerlingen drukken hun gedachten, gevoelens en beleving uit bij het lezen, beluisteren en bekijken van literaire teksten. <i>de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit.</i>
Engels of Frans
LPD 8 De leerlingen drukken hun gedachten, gevoelens en beleving uit bij het lezen, beluisteren en bekijken van literaire teksten. <i>de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uit.</i>

7. Mens en wereld, tijd en ruimte

De leerlingen situeren het eigen bestaan in de tijd (de geschiedenis) en in de ruimte (de wereld).
Leerlingen verrijken de eigen identiteit door die in relatie te brengen met vroeger en elders.

2de graad
Nederlands
LPD 12 *De leerlingen gaan respectvol om met overeenkomsten en verschillen in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.
LPD 13 De leerlingen illustreren de relatie tussen taal en identiteitsvorming. <i>geven overeenkomsten en verschillen aan in taaluitingen, taalvariëteiten en talen.</i>
Mavo
LPD 12 De leerlingen situeren historische elementen uit hun leefwereld en aangereikte kenmerkende personen, plaatsen of gebeurtenissen <i>fenomenen</i> in tijd en ruimte op een gegeven tijdlijn met de courante historische periodes en op een kaart.
LPD 13 De leerlingen vergelijken aangereikte historische bronnen over eenzelfde plaats, gebeurtenis of persoon <i>historisch fenomeen met aandacht voor betrouwbaarheid.</i>
LPD 14 De leerlingen leggen aan de hand van eenvoudige voorbeelden uit dat mensen een andere betekenis kunnen geven aan historische personen, gebeurtenissen of plaatsen <i>fenomenen.</i>
LPD 15 De leerlingen leggen aan de hand van voorbeelden gelijkenissen, verschillen en verbanden tussen vroeger en nu uit.
LPD 19 De leerlingen duiden bij een aangereikt voorbeeld kenmerken en ruimtelijke gevolgen van mondialisering aan.
LPD 20 De leerlingen geven voorbeelden van beschrijven de demografische evolutie in verschillende regio's in de wereld en de ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie ervan.
LPD 21 De leerlingen leggen aan de hand van een aangereikt voorbeeld uit hoe personen een eigen betekenis geven aan plaatsen <i>de persoonlijke en maatschappelijke context de beleving en betekenis van een plaats kan beïnvloeden.</i>
LPD 22 De leerlingen situeren absoluut en relatief personen, plaatsen, patronen of en processen aan de hand van geografische hulpbronnen vanuit op relevante ruimtelijke schaalniveaus invalshoeken.

Engels of Frans
LPD 7 De leerlingen tonen interesse in culturele contexten met het Engels of Frans als officiële taal.
<i>LPD 7 Bis De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Frans wordt gesproken.</i>
Engels of Frans
LPD 7 De leerlingen tonen interesse in culturele contexten met het Engels of Frans als officiële taal.
<i>LPD 7 Bis De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Engels wordt gesproken.</i>

8. Rechtvaardigheid, democratie en burgerschap

De leerlingen nemen voor zichzelf en voor anderen verantwoordelijkheid op om tot een meer rechtvaardige samenleving te komen en om als toekomstige burgers op democratische wijze aan die samenleving te participeren.

2de graad
Mavo
LPD 6 De leerlingen illustreren in concrete situaties de eerbiediging en schending van mensen- en kinderrechten.
LPD 7 De leerlingen lichten sociale rechtvaardigheid en onrechtvaardigheid toe aan de hand van concrete voorbeelden rond (kans)armoede met aandacht voor: o ongelijke toegang tot basisbehoeften; o armoedebestrijding; o sociale ongelijkheid.
LPD 8 De leerlingen lichten aan de hand van actuele gebeurtenissen en op verschillende bestuursniveaus toe hoe democratische besluitvorming werkt <i>de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin toe.</i>
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 1 + De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.
LPD 7 De leerlingen verwoorden hun eigen standpunt over maatschappelijke thema's vanuit aangereikte informatie.
LPD 8 De leerlingen dialogeren geïnformeerd en beargumenteerd over maatschappelijke thema's.
LPD 9+ De leerlingen reflecteren over hun engagement op school en in de samenleving.
LPD 11 De leerlingen participeren actief in besluitvorming in de school en daarbuiten en houden daarbij rekening met de rechten en de plichten van iedereen.
LPD 12 De leerlingen nemen hun verantwoordelijkheid op om zich te engageren in de school en binnen de democratische samenleving.
LPD *13 De leerlingen ontwikkelen een integere, zorgzame en op duurzaamheid gerichte levenshouding.
LPD 14 Leerlingen werken mee aan de realisatie van een meer duurzame, rechtvaardige en inspirerende samenleving.
LPD *41 De leerlingen maken verantwoorde en onderbouwde ethische keuzes.

9. Wiskundige vaardigheden: functionele rekenvaardigheden + grafische voorstellingen interpreteren

De leerlingen rekenen met getallen in betekenisvolle contexten ~~en gebruiken eenheden en grootheden op een gepaste manier.~~

2de graad
Wiskunde
LPD 3 De leerlingen voeren <i>met functioneel gebruik van ICT</i> eenvoudige berekeningen uit met gehele getallen, kommagetallen, breuken, procenten en verhoudingen <i>in betekenisvolle contexten.</i>
LPD 4 De leerlingen passen strategieën van handig rekenen toe zonder ICT

LPD 5 De leerlingen <i>ronden zinnig af en schatten resultaten van bewerkingen in betekenisvolle contexten</i> . ~~passen benaderingstechnieken toe zonder ICT: zinnig afronden en schatten van de resultaten van metingen en bewerkingen.~~
LPD 8 De leerlingen gebruiken op een gepaste manier meetwaarden, grootheden en eenheden en herleiden in functie van de context
LPD 9 De leerlingen schatten grootheden aan de hand van referentiematen.
LPD 12 De leerlingen interpreteren de mediaan en het rekenkundig gemiddelde en de variatiebreedte van numerieke gegevens <i>in betekenisvolle contexten</i> op basis van berekeningen met ICT.

10. Grafische voorstellingen opstellen en interpreteren

De leerlingen gaan om met allerlei wiskundige grafische voorstellingen en interpreteren ze correct.

2 ^{de} graad
Wiskunde
LPD 6 De leerlingen leggen het verband tussen een 3D-situatie en 2D-voorstellingen ervan <i>in betekenisvolle contexten</i> .: <ul style="list-style-type: none"> o interpreteren van 2D-voorstellingen van een 3D-situatie; o beschrijven van een 3D-situatie a.d.h.v. een gegeven 2D-voorstelling. Keuze: LPD 7 De leerlingen schetsen een eenvoudige 2D-voorstelling van een 3D-situatie.
LPD 10 De leerlingen <i>interpreteren grafieken, tabellen, diagrammen en (woord)formules in betekenisvolle contexten</i> . lezen informatie over een verband af uit een tabel of grafiek. Afbakening <ul style="list-style-type: none"> Samenhang tussen voorstellingswijzen Relatieve en absolute frequenties Misleidingen
LPD 11 De leerlingen stellen verbanden voor door gebruik te maken van grafieken en tabellen: <ul style="list-style-type: none"> o grafiek schetsen bij een gegeven tabel; o tabel opstellen bij een gegeven grafiek, bij een gegeven verwoording.
LPD 12 De leerlingen interpreteren de mediaan en het rekenkundig gemiddelde en de variatiebreedte van numerieke gegevens <i>in betekenisvolle contexten</i> op basis van berekeningen met ICT.
LPD 13 De leerlingen interpreteren kwantitatieve informatie uit grafische voorstellingen: frequentietabel met absolute en relatieve frequenties, staafdiagram, cirkeldiagram, lijndiagram en histogram zie LPD 10
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 22 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
LPD 19 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid.

11. Problemen onderzoeken en er oplossingen voor vinden

De leerlingen kunnen eenvoudige problemen oplossen aan de hand van natuurwetenschappen, technologie en wiskunde door middel van een creatief denkproces. Ze kunnen hierover communiceren en hun aanpak motiveren en beargumenteren.

2 ^{de} graad
Wiskunde
LPD 1 De leerlingen lossen vanuit betekenisvolle contexten problemen op door wiskundige concepten en vaardigheden in te zetten en een oplossingsmethode te verantwoorden.
LPD 2 De leerlingen gebruiken meetinstrumenten en hulpmiddelen selectief en doelgericht.
Natuurwetenschappen
LPD 13 De leerlingen gebruiken met de nodige nauwkeurigheid meetinstrumenten en hulpmiddelen om te observeren, te meten, te experimenteren en te onderzoeken in natuurwetenschappelijke, technologische en STEM-contexten.
LPD 14 De leerlingen werken geïnformeerd op een veilige en duurzame manier met materialen, chemische stoffen, technische en biologische systemen.
LPD 15 De leerlingen ontwerpen een oplossing voor een eenvoudig probleem aan de hand van natuurwetenschappen, technologie en wiskunde.

LPD 16 De leerlingen analyseren natuurlijke en technische systemen aan de hand van aangereikte STEM-concepten.
LPD 17 De leerlingen beargumenteren vanuit verschillende invalshoeken en criteria keuzes bij het gebruik van technische systemen.
LPD 18 De leerlingen leggen aan de hand van concrete maatschappelijke uitdagingen de onderlinge wisselwerking uit tussen natuurwetenschappen, technische wetenschappen, wiskunde en de maatschappij.
Mavo
LPD 23 De leerlingen <i>zetten</i> gebruiken terreintechnieken en geografische hulpbronnen <i>met inbegrip van GIS-viewers functioneel in.</i> om ruimtelijke processen en de gevolgen ervan te onderzoeken.
LPD 24 De leerlingen gebruiken GIS-viewers om informatie over een plaats te verzamelen. naar LPD 23
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 10 De leerlingen genereren creatieve ideeën om een probleem op te lossen en bespreken de uitvoerbaarheid ervan aan de hand van criteria.
LPD 21 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen.
LPD 22 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
LPD 17 De leerlingen doorlopen een creatief denkproces waarbij ze een zelfgekozen idee stapsgewijs en volgens een vaste systematiek uitwerken.
LPD 18 De leerlingen zoeken informatie op in bronnen en gebruiken daarbij een geschikte zoekstrategie.
LPD 19 De leerlingen beoordelen informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid.

12. Economie en werk **naar 3de graad**

De leerlingen leren bewust omgaan met aspecten van economie, werk en regelgeving die aansluiten bij hun leefwereld.

2de graad
Wiskunde
LPD 3 De leerlingen voeren eenvoudige berekeningen uit met gehele en decimale getallen, breuken, procenten en verhoudingen.
Mavo
LPD 24 De leerlingen bespreken de voordelen van het werken met een studentenovereenkomst.
LPD 25 De leerlingen illustreren dat de prijs van een aankoop beïnvloed wordt door kortingen, eenmalige kosten en terugkerende kosten.
LPD 26 De leerlingen maken in gesimuleerde situaties bewuste budgettaire keuzes bij aankopen.
LPD 27 De leerlingen bespreken een concreet schadegeval aan de hand van een aangifteformulier met aandacht voor: <ul style="list-style-type: none"> o verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid; o verzekeringscontract met inbegrip van franchise.

13. Leven en gezondheid

De leerlingen verklaren biologische invloeden op (het ontstaan van) het leven en gezondheid en ontwikkelen gezond gedrag en een gezonde levensstijl.

2de graad
Natuurwetenschappen naar leerplan II-MaVo-a
LPD 1 De leerlingen <i>illustreren</i> aan de hand van voorbeelden de diversiteit van virussen, bacteriën en schimmels.
LPD 2 De leerlingen leggen uit hoe de mens de negatieve rol uit van virussen, bacteriën en schimmels in de natuur en in toepassingen voor de mens. van micro-organismen kan inperken.
LPD 3 De leerlingen leggen uit hoe de mens de positieve rol uit van virussen, bacteriën en schimmels in de natuur en in toepassingen voor de mens. van micro-organismen kan beïnvloeden. Afbakening: Positieve rol van het microbioom bij de mens.

LPD 4 De leerlingen lichten aan de hand van afbeeldingen de bevruchting en de ontwikkeling van de bevruchte eicel bij de mens toe.
LPD 4 Bis De leerlingen leggen het verloop van de menstruatiecyclus uit en het begrip hormoon.
LPD 5 De leerlingen illustreren de invloed van gezondheidsgedrag en leefmilieu op het embryo en de foetus aan de hand van een aantal voorbeelden. naar leerplan III-MaVo-a
Mave
LPD 11 De leerlingen onderscheiden oorzaken van verslaving en de gevolgen ervan voor betrokkenen en hun directe omgeving met aandacht voor <ul style="list-style-type: none"> — combigebruik van middelen; — leeftijdsspecifieke sociale en wettelijke normen en grenzen.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 15 De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van hun fysiek en mentaal welzijn in verschillende thema's.
LPD 33 De leerlingen tonen het belang van gezond gedrag en een gezonde levensstijl aan.
LPD *34 De leerlingen zetten zich in om een gezonde levensstijl te ontwikkelen.
LPD 35 De leerlingen analyseren oorzaken en effecten van verslavingen bij zichzelf en bij anderen.
LPD *36 De leerlingen trachten verslavingen bij zichzelf en anderen te voorkomen en reageren adequaat op verslavend gedrag
Lichamelijke opvoeding
De leerlingen passen beweegrichtlijnen voor een gezonde en actieve levensstijl toe <i>in functie van levenslang bewegen</i> rekening houdend met hun situatie.
De leerlingen passen in verschillende bewegingssituaties technieken voor een correcte lichaamshouding en ergonomische principes toe.
De leerlingen passen technieken voor levensreddend handelen toe in een gesimuleerde leeromgeving.
Afbakening <ul style="list-style-type: none"> - Werken met een AED-oefentoestel

14. Materie en veiligheid

De leerlingen begrijpen het belang van kennis van stoffen en mengsels in het dagelijks leven.

2de graad
Natuurwetenschappen naar leerplan II-MaVo-a
LPD 6 De leerlingen geven op basis van het deeltjesmodel voorbeelden van zuivere stoffen, bestanddelen, homogene en heterogene mengsels in het dagelijks leven.
LPD 7 De leerlingen illustreren dat mengsels via eenvoudige scheidingstechnieken kunnen uitgesplitst worden in één of meerdere bestanddelen.
LPD 7 Bis De leerlingen brengen informatie uit product- of materiaallabels in verband met bewust gebruik op vlak van gezondheid en leefmilieu.
Afbakening <ul style="list-style-type: none"> - Herkomst en duurzaamheid van stoffen - Voedingsbestanddelen - Dosis en concentratie van stoffen in relatie tot gebruik
LPD 8 De leerlingen <i>werken op een veilige en duurzame manier met chemische stoffen</i> . brengen chemische stoffen en chemische formules in verband met fenomenen of toepassingen in het dagelijks leven.
Afbakening: <ul style="list-style-type: none"> — Koolstofmonoxide CO, koolstofdioxide CO₂, water H₂O, zuurstofgas O₂ en andere stoffen - <i>Eigenschappen van chemische stoffen</i> - <i>Chemische formule</i>
LPD 14 De leerlingen werken geïnformeerd op een veilige en duurzame manier met materialen, chemische stoffen, technische en biologische systemen.
LPD 17 De leerlingen beargumenteren vanuit verschillende invalshoeken en criteria keuzes bij het gebruik van technische systemen.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 37 De leerlingen handelen veilig in schoolse context en respecteren de veiligheidsvoorschriften en procedures.

15. Energie

De leerlingen begrijpen het belang van soorten energie en fysische concepten zoals kracht, druk, geluid, temperatuur, warmte in het dagelijks leven.

2 ^{de} graad
Wiskunde
LPD 9 De leerlingen schatten grootheden aan de hand van referentiematen.
Natuurwetenschappen naar leerplan II-MaVo-a
LPD 9 De leerlingen verklaren fenomenen of en toepassingen uit het dagelijks leven aan de hand van <i>snelheid</i> , kracht, druk, <i>zichtbaar licht</i> , <i>straling of elektriciteit</i> .
LPD 10 De leerlingen <i>lichten fenomenen of toepassingen uit het dagelijks leven toe met betrekking tot geluid met inbegrip van veiligheidsaspecten en de decibelschaal</i> . gebruiken de decibelschaal om fenomenen, toepassingen en veiligheidsaspecten rond geluid uit het dagelijks leven te verklaren.
LPD 11 De leerlingen verklaren fenomenen en toepassingen uit het dagelijks leven aan de hand van de concepten temperatuur en warmte.
LPD 12 De leerlingen <i>gebruiken de concepten rendement, vermogen en warmte om energieomzettingen in systemen te beschrijven</i> . -maken een visuele voorstelling van de energieomzettingen in een systeem. Afbakening: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Energiebalans</i> - <i>Duurzaam energiegebruik</i> - De wet van behoud van energie - Soorten energie: mechanische, chemisch, thermische, straling, elektrische - Kilowattuur, kilocalorie
LPD 13 De leerlingen gebruiken met de nodige nauwkeurigheid meetinstrumenten en hulpmiddelen om te observeren, te meten, te experimenteren en te onderzoeken in natuurwetenschappelijke, technologische en STEM-contexten.
LPD 14 De leerlingen werken geïnformeerd op een veilige en duurzame manier met materialen, chemische stoffen, technische en biologische systemen.
LPD 16 De leerlingen analyseren natuurlijke en technische systemen aan de hand van aangereikte STEM-concepten.
LPD 17 De leerlingen beargumenteren vanuit verschillende invalshoeken en criteria keuzes bij het gebruik van technische systemen.

16. Duurzaam verantwoordelijkheid opnemen voor de aarde en voor de mens

Vanuit de uitdagingen die de toekomst van de planeet bedreigen leren leerlingen duurzame ethische keuzes maken, die ze kunnen beargumenteren en toepassen in de praktijk (consumptie, omgaan met materialen en systemen).

2 ^{de} graad
Natuurwetenschappen naar leerplan II-MaVo-a
LPD 7 Bis De leerlingen brengen informatie uit product- of materiaallabels in verband met bewust gebruik op vlak van gezondheid en leefmilieu. Afbakening <ul style="list-style-type: none"> - <i>Herkomst en duurzaamheid van stoffen</i> - <i>Voedingsbestanddelen</i> - <i>Dosis en concentratie van stoffen in relatie tot gebruik</i>
LPD 14 De leerlingen werken geïnformeerd op een veilige en duurzame manier met materialen, chemische stoffen, technische en biologische systemen.
LPD 17 De leerlingen beargumenteren vanuit verschillende invalshoeken en criteria keuzes bij het gebruik van technische systemen.
LPD 18 De leerlingen leggen aan de hand van concrete maatschappelijke uitdagingen de onderlinge wisselwerking uit tussen natuurwetenschappen, technische wetenschappen, wiskunde en de maatschappij.
Wiskunde
LPD 2 De leerlingen geven voorbeelden van toepassingen van wiskunde in andere domeinen.
Mavo

LPD 15 De leerlingen beschrijven de bewegingen van de aarde en de gevolgen ervan op het leven
LPD 16 De leerlingen lichten aan de hand van gebeurtenissen uit de actualiteit toe welke grote uitdagingen er zijn om een duurzame wereld te creëren.
LPD 17 De leerlingen passen systeemdenken toe bij duurzaamheidskwesties.
LPD 17 Bis De leerlingen geven voorbeelden van oorzaken en gevolgen van het versterkt broeikas-effect.
LPD 18 De leerlingen duiden bij een aangereikt voorbeeld kenmerken en ruimtelijke gevolgen van mondialisering aan.
LPD 20 De leerlingen <i>geven voorbeelden van</i> beschrijven de demografische evolutie in verschillende regio's in de wereld en de <i>ruimtelijke gevolgen van demografische processen, productie en consumptie</i> ervan.
LPD 22 De leerlingen situeren <i>absoluut en relatief</i> personen, plaatsen, patronen of <i>en</i> processen aan de hand van geografische hulpbronnen vanuit <i>op</i> relevante ruimtelijke <i>schaalniveaus</i> invalshoeken.
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 1 + De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.
LPD *13 De leerlingen ontwikkelen een integere, zorgzame en op duurzaamheid gerichte levenshouding.
LPD 14 Leerlingen werken mee aan de realisatie van een meer duurzame, rechtvaardige en inspirerende samenleving.
LPD *41 De leerlingen maken verantwoorde en onderbouwde ethische keuzes.

17. Leren leren

De leerlingen leren hun leren in handen nemen en de effectiviteit ervan te verhogen. Ze verweven eigenaarschap van de eigen onderwijsloopbaan en van de keuzes en de beroepskeuzes die ze zullen maken.

2de graad
Gemeenschappelijk funderend leerplan
LPD 23 De leerlingen verwerken informatie op een kritische en systematische manier.
LPD 26 De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.
LPD 27 De leerlingen reflecteren cyclisch, vakoverschrijdend en vakspecifiek over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij.
LPD 28 De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces.
~~LPD 22 De leerlingen gebruiken studievaardigheden om informatie te verwerken~~
LPD 27 De leerlingen reflecteren over metacognitieve kennis en vaardigheden die belangrijk zijn voor hun leren.
LPD 28 De leerlingen gebruiken studievaardigheden en leerstrategieën op een effectieve manier.
LPD 29 De leerlingen reflecteren over de eigen interesses, leeropvattingen, sterktes en zwaktes.
LPD 30 De leerlingen beoordelen hun leerproces en studieresultaten.
LPD 31 De leerlingen beïnvloeden op positieve manier hun eigen leren.
LPD 32 De leerlingen voeren de nodige keuzetaken uit met het oog op een onderbouwde studiekeuze.

3. Gebruik van de bouwstenen binnen de organisatie modellen

Principes

- Leerlingen moeten een belangrijk gedeelte van de leerplandoelen realiseren om een kwalificatie te halen. De bouwstenen maken leerplangericht werken niet minder belangrijk, ze trachten vooral de samenhang over de leerplannen heen in kaart te brengen. Het blijven echter de onderliggende doelen van de bouwstenen die 'in samenhang' geëvalueerd worden.

- Een bouwsteen wordt waardevol in de opbouw van een gebouw in samenhang met andere bouwstenen die een geheel vormgeven.
  - Bij de opbouw van een thema, project of lessenreeks in het schooleigen curriculum kan het lerarenteam of de leraar vertrekken van een centrale bouwsteen, die ingekleurd kan worden binnen de eigen keuzes of aansluitend bij de voorkennis, interesse, vormingsnoden van leerlingen.
  - De doelen van de bouwsteen kunnen versterkt en verrijkt worden door doelen van andere bouwstenen.
  - Overstijgende bouwstenen worden altijd met inhoudelijke bouwstenen verbonden. Doorheen de leerweg van de leerling vormen zij een rode draad die continu opgevolgd en geëvalueerd wordt.

Voorbeelden van opbouw

Thema “wie ben ik en wie zijn wij?” in organisatiemodel 2 (cluster 1)

Centrale bouwsteen

Bouwsteen 4: identiteit en diversiteit

Aansluitende bouwstenen

Bouwsteen 7: mens en wereld, tijd en ruimte

Bouwsteen 6: creativiteit, kunst en cultuur

Thema “samen werken aan een meer duurzame wereld” in organisatiemodel 3

Centrale bouwsteen

Bouwsteen 16: duurzaam verantwoordelijkheid opnemen voor de aarde en de mens

Aansluitende bouwstenen

Bouwsteen 7: mens in tijd en ruimte

Bouwsteen 8: rechtvaardigheid, democratie, burgerschap

Bouwsteen 14: energie

Bouwsteen 13: leven en gezondheid

